

РУДАКӢ– *Таваккалов Ҳайдармамад*, номзади илмҳои
УСТОДИ ШЕЪРУ *филология, дотсенти кафедраи адабиёти*
МУСИҚӢ *Донишгоҳи давлатии Хоруғ ба номи М.*
Назаршоев (Тоҷикистон, Хоруғ)

РУДАКИ– *Таваккалов Ҳайдармамад*, кандидат
МАСТЕР ПОЭЗИИ *филологических наук, доцент кафедры*
И МУЗЫКИ *литературы Хорогского государственного*
университета имени М.
Назаршоева (Таджикистан, Хорог)

RUDAKI– *Tavakkalov Haydarmamad*, candidate of
MASTER OF POETRY *philological sciences, Associate Professor of the*
AND MUSIC *department of literature under Khorog State*
University named after M. Nazarshoev
(Tajikistan, Khorog),
E-mail: haydar 6060 @ mail.ru

Вожаҳои калидӣ: Рӯдакӣ, мусиқии ҷирфай, мадҳия, нимрӯзӣ, Хусрави пируз, оҳуи нолон, Мехргон, бонги зер, дастон, барбат, хусравонӣ, суруд андохтан, қонуни олам, ромшигарӣ

Мардуми тоҷик аз шеър мусиқӣ аз давраҳои пеш дар ҳамаи лаҳзаҳои зиндагӣ баҳра мебардошт ва онро дар маҷлису маҳфилҳои адабӣ, ахлоқию мавъизатӣ бо як завқи баланди эстетикӣ мавриди истифода қарор меод. Бояд тазаққур дод, ки Сомониён барои ба авҷи олии расидани санъати назм, илми мусиқӣ ва ҳунари сарояндагӣ барои насли оянда заминаи хуберо фароҳам оварданд. Яке аз бузургтарин устодони назм ва мусиқии классикии тоҷики давраи Сомониён шоир ва мутафаккир Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ буд, ки бо овози ҳуш ва лаҳни форами мусиқӣ ашъори ҳеширо ба самъи шунавандагон расонида, ҳам вазифаи шоирӣ ва ҳам вазифаи сарояндагиро иҷро мекард. Аз ин лиҳоз, муҳаққиқон яқдилона иқрор гафтаанд, ки Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ чеҳраи бузургтарини назм ва мусиқии давраи Сомониён ба шумор меравад. Муаллифи мақола тавачҷӯҳаширо ба истеъдоди баланди мусиқидони Рӯдакӣ маътуф сохта, перомӯни оҳангҳои мухталифи замони ӯ ва ҳамбастагии онҳо бо мақоми мадҳия ва ҳамчунин роҷеъ ба чанд сабаби тавъамии газали ӯ (Бӯи ҷӯи мулиён...) бо мусиқӣ фикру мулоҳизаҳои ҳеширо баён намудааст.

Ключевые слова: Рудаки, профессиональная музыка, религиозная музыка, мелодия “нимрузи” мелодия “Хусрави пируз”, мелодия “оҳуи нолон”, Мехргон, мелодия “бонги зер”, мелодия “дастон”, музыкальный инструмент барбат, мелодия “хусравони”, песнопение, менестрель

Таджикский народ испокон веков любил поэзию и музыку и умело с высоким эстетическим наслаждением использовал ее на литературных и духовных встречах. Следует отметить, что Саманиды создали хорошую базу для достижения высочайшего уровня художественной поэзии, музыкальных и певческих ремесел для подрастающего поколения. Одним из величайших мастеров таджикской классической поэзии и музыки периода Саманидов был поэт и мыслитель Абуабдулло Рудаки, который своим красивым голосом и созданием приятной мелодии преподнес собственное поэтическое наследие своим поклонникам. По этой причине исследователи единодушно признали, что Абуабдулло Рудаки является величайшим деятелем поэзии и музыки периода Саманидов. Автор статьи обращает внимание на высокий музыкальный талант Рудаки, путем изучения различных мелодий современности поэта и на примере одной из его газелей (Бӯи ҷӯи Мулиён... - Запах потока Мулиона...) указывает на их религиозную подоплеку.

Key words: Rudaki, professional music, religious music, nimruzi melody, Khusravi piruz melody, okhui nolon melody, Mekhrigon, bongi zer melody, doston melody, barbat musical instrument, khusravoni melody, chant, minstrel

From time immemorial, the Tajik people loved poetry and music, and used it at literary and moral meetings with high aesthetic pleasure. It is worth mentioning that Samanids created a good basis for achieving the highest level of artistic poetry, musical and singing crafts for younger generation. One of the greatest masters of Tajik classical poetry and music of Samanid period was the poet and thinker Abuabdullo Rudaki who with his beautiful voice and creation of pleasant melody, presented his poetic heritage to his fans. For this reason, researchers unanimously recognized that Abuabdullo Rudaki is the greatest figure in poetry and music of Samanid period. The author of the article draws attention to the

higher musical talent of Rudaki by studying various melodies of the poet's contemporaneity and points to their religious background with their investigative connection with music based on one of his ghazals (Bui juyei Muliyon... - Smell of Muliyon Stream...)

Қобили қайд аст, ки мардуми тоҷик аз қадим шеърӯ мусикиро дӯст медошт ва дар ҳама лаҳзаҳои зиндагӣ аз ин падидаи нодири башарӣ баҳра мебардошт ва онро дар маҷлису маҳфилҳои адабӣ, ахлоқию мавъизатӣ ҳамеша истифода мебард. Яке аз бузургтарин устодони назм ва мусикии классикии тоҷик, шоир ва мутафаккир Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ буд, ки бо овози хуш ва лаҳни форами мусиқӣ ашъори шоиронаи ҳешро ба самъи шунавандагон расонида, ҳам вазифаи шоирӣ ва ҳам вазифаи сарояндагиро иҷро мекард. Ин бузургии Рӯдакӣ буд, ки дар ҷодаи мусиқӣ, ба хусус ғазал, ки дар аввал ҳамчун муқаддима ё худ бахши ибтидоии қасидаҳои қадимӣ маъруф гардида буд, дар эҷодиёташ ба навъи комилан мустақил табдил ёфт ва муҳимаш он аст, ки дар ин ҷараён омили асосии ин гуна табодулотӣ эҷодӣ ва ҳунари маҳз истифодаи мусиқӣ ё худ ҳамовозӣ бо оҳанг ба шумор мерафт.

Аз боби инкишофи мусиқӣ дар замони Сомониён санъатшиносии тоҷик Аслиддин Низомов дар таълифоташ чунин овардааст: “Оид ба рушди ҳамаҷонибаи мусикии ҳирфай дар замони салтанати Сомониён маводи хеле зиёди таърихӣ мавҷуд аст, ки онҳо аз боби ба авҷи олии расидани санъати назм, илми мусиқӣ ва ҳунари сарояндагӣ дар ҳама давра дарак медиҳанд. Муҳаққиқон яқдилона иқрор гаштаанд, ки чехраи бузургтарини назм ва мусикии ин давра, албатта Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ ба шумор меравад. Ин ҳунарманди шаҳир, устоди назми классикӣ ва ҳамчунин муғриб ва сарояндаи бомаҳорати замонаш буд. Ӯ дар эҷодиёташ дастовардҳои бузурги бадеияти ҳунароҳои назм ва мусикиро ба сатҳи олии ҳирфай боло бурда тавонист ва суннатҳои қадимии пайванд будани савту каломро аз нав зинда намуд” [8, с.52].

Бо яд тазаққур дод, ки дар ин давра дар жанри қасидаҳои мадҳӣ низ таҳаввуллот ба вуҷуд омад ва дар ин бора муҳаққиқ Солеҳов Мирзо дар таълифоташ чунин ибрози назар намудааст: “Қасоиди мадҳӣ ҳанӯз аз рӯзгори Саффорихо ба забони миллии зуҳур карда бошад ҳам, шакли мукаммали онро устод Рӯдакӣ эҷод кард, ки бо тавачҷӯх ба дарунмоияи шеър касе то устод Рӯдакӣ ва касе баъд аз ӯ бехтар нагуфтааст. Кашфиёти устод Рӯдакӣ дар ин ҷода маҳз бо он характернок аст, ки вуқӯъгарой ё тасвири воқеа дар мадҳ зимни образи мамдӯх татбиқи идеали миллии буд. Падидаи мазкур, ки бузургтарин кашфиёти адабии устод Рӯдакӣ буд, минбаъд таҷдиди назар нашуд, зеро бо ҳақоқиқи таърихӣ созгор набуд. Аз ин хотир, консепсияи мадҳи устод Рӯдакӣ ҳамчун хосси мактаби адабии ӯ ҳамешагӣ боқӣ монд” [4, с.110-111]. Аз гуфтаҳои ғавқ бармеояд, ки дар замони Рӯдакӣ дар Бухоро донишмандон ва ҳунармандон, суҳанварони номдор аз манотиқи гуногун ҷамъ омада буданд. Аҳли фарҳанги сомонӣ, баробари таълифи асарҳои нави таҳқиқӣ, шоҳасарҳои бадеӣ, инчунин дар рушди улуми мусиқӣ саҳми бузург гузоштаанд.

Мо дар ин мақола тасмим гирифтаем, ки дар хусуси истеъдоди баланди илми мусикии Рӯдакӣ, инчунин, ҳамбастагии мақомҳои мусиқӣ дар шеъри ӯ ва роҷеъ ба як ғазали ӯ (“Бӯйи ҷӯйи Мулиён...”), ки истеъдоди баланди ромишгариаш тавассути ин шеър амири сомониро ба ватанаш бозгардонд, ҷанд мулоҳизаро баён намоем. Роҷеъ ба мусикидонии устод Рӯдакӣ чи муҳаққиқони Шарқ ва чи Ғарб мулоҳизаҳои гуфтанд, ки онҳо қариб такрори яқдигаранд. Ягона муҳаққиқе, ки нисбатан ҷиддитар ба мусикидонии Рӯдакӣ дахл намудааст, муҳаққиқи тоҷик Аслиддин Низомов мебошад. Муҳаққиқ дар китоби худ “Таърих ва назарияи Шашмақом” роҷеъ ба истеъдоди мусикидонии ӯ, аз ҷумла, дар боби мақомдонӣ ва ҳамчунин, доир ба баъзе аз порчаҳои шеъри ӯ, ки марбут ба мусиқӣ ҳастанд, мавриди таҳлил қарор дода гуфтааст, ки аз мазмуни ашъори Рӯдакӣ бармеояд, ки ӯ на танҳо ба санъати мусиқӣ ошноии комил дошт (садои хуб дошт, рӯд менавохт), балки аз суннатҳои таърихӣ ва вижаҳои хеле қадими он низ бархурдор будааст. Аз ҷумла, маълум аст, ки дар қасидаҳои ғазалҳои Рӯдакӣ номҳои оҳангҳои қадим ва истилоҳоти мусикии ҳирфай хеле зиёд ба назар мерасанд:

Бад – он замона надидӣ, ки дар ҷаҳон рафтӣ,

Сурудгӯён, гӯё ҳазордастон буд [11, с.38]

Барбати Исову паҳнҳои Фуодӣ,

Чанги Муодакиру ноӣи Чобуки Ҳобон [11, с.50]

Он малики Нимрӯзу хусрави пирӯз,

Давлати ӯ юзу душман оҳуи нолон [11, с.53]

Малико, ҷашни Меҳргон омад,

Ҷашни шоҳону хусравон омад! [11, с.33]

*Соқӣ гузину бодаву май хӯр ба бонги зер,
К – аз кишт сор ноладу аз боғ андалиб [11.с.]*

.....
*-Вақти шабгир бонги нолаи зер.
Дӯсто, он хурӯши барбати ту,
Хуштар ояд ба гӯшам аз такбир [11,с.42]
Рӯдакӣ чанг бигрифту навохт,
Бода андоз, к - ӯ суруд андохт [11,с.27]*

Ба номгӯи истилохоти мусикӣ таваччӯҳ фармоед: суруд, дастон (ҳазордастон), Барбат (Барбати Исо), лаҳн, чанг, ной (най), Нимрӯзӣ (аз оҳангҳои Борбад), Нола (нолон), Меҳргон, Хусравонӣ, Бонг, Зер (баъдан – Зерафқанд дар Дувоздаҳмаком), Нолаи Зер, навохтан (яъне сози мусикиро задан), суруд андохтан (ба маънои иҷро кардан). Гуфтан мумкин аст, ки дар чанд сатри ин ҷо иқтибос гардида, метавон таъриҳчаи мусикии қадимро азбар намуд [10, с.175- 178].

Чунон маълум аст, дар замони Рӯдакӣ сози асосии ромишгарон руд ба ҳисоб мерафт, ки аслан (аз лиҳози шакл ва услуби ҷӯр кардани симҳояш) ҳамон барбат буд, лекин ба ҳар ҳол маълум мешавад, ки Рӯдакӣ аз номи қадимии ин соз низ боҳабар будааст. Аҷиб аст, ки каме баъдтар Ибни Сино низ дар рисолаи мусикии хеш маҳз барбатро чун сози машҳуртарини замонаш ба таъкид гирифтааст.

Тахмин меравад, Мудакнир ва Чобук, ки номашон дар қасидаи “Модари май” ёд мешавад, аз мусикинавозони моҳири он замон будаанд ва шуҳрати хеле воло доштаанд, дар акси ҳол Рӯдакии мусикидон ва сарвари шоирону ромишгарони дарбор онҳоро ин қадар бо муҳаббати хос ёд намекард. Таҷассуми образи оҳуи нолон бошад, бо истифода аз истилоҳи соф мусикӣ – “нола кардан” (баъдан дар Шашмақом - услуби махсус ва таркиби шӯбаҳо) сохта шудааст. Дар ҷои дигар Рӯдакӣ “бонги нолаи зер” - ро истифода мекунад, ки ин ҷо бори дигар “нола” ба маънои оҳанги мусикӣ омадааст. Байти “Соқӣ гузину бодаву май...” бошад, бечунучаро маъниҳои ирфониро соҳиб аст. Соқиву май – таҷассуми образи базми ирфонист (муштарикини рамзии базм), оҳанги “Бонги зер” бошад, яке аз гӯшаҳои мақомҳои “Дувоздаҳгона” ба шумор меравад.

Муҳаққиқ Аслиддин Низомов бонги нолаи зерро ба маънои оҳанги мусикӣ гуфтааст ва мо бо ин андеша розӣ ҳастем, аммо “Соқӣ гузину бодаву май...” шояд ба ирфон тааллуқ надошта бошад ва барои тақвияти ин фикр мо ақидаи адабиётшинос Абдулғанӣ Мирзоевро роҷеъ ба иртиботи майноу мусикӣ мебиёрем, ки аз хусуси нӯшидани май ва умуман маҷлисҳои айшу нӯшро бе мусикӣ, мутрибӣ ва савти дилкаш тасаввур накардани шоири бузург ҳарф задааст. Барои собит сохтани андешааш, муҳаққиқ ин порчаи шеърӣ устод Рӯдакиро овардааст:

*“Рӯдакӣ чанг баргиррифту навохт,
Бода андоз, к - ӯ суруд андохт.
В – он ақиқин мае, ки ҳар кӣ бидид,
Аз ақиқи гудохта нашнохт.
Ҳарду як гавҳаранд, лек ба табъ,
Ин бияфсурду он дигар бугдохт.
Нобисуда ду даст рангин кард,
Ночашида ба торак – андар тохт”*

Таҳлилро давом дода, муҳаққиқ “вобастагии май ва мусикӣ дар ҷои дигар”-ро чунин дарёфтааст:

*“Майи лаъл пеш ору пеши ман ой,
Ба як даст ҷому ба як даст чанг.
Аз он май маро деҳ, ки аз акси ӯ,
Чу ёқут гардад ба фарсанг санг” [3,с.25].*

Гуфтан ба маврид аст, ки мақоми «Зер» имрӯз дар оҳанги маддох (мадҳия, мадеҳа) мақоми аввал буда, ҳар ҳофизӣ мадҳиясаро матни аввалро аз мақоми «Зер», ки бо оҳанги мулоиму ором шуруъ мешавад, сар карда, баъд ба мақоми дигар бо унвони мақоми «Зерубам» мегузарад. Маъхазҳои сершумори хаттӣ (аз ҷумла, “Чаҳор мақола” - и Арӯзии Самарқандӣ) шаҳодат медиҳанд, ки Рӯдакӣ ҳамчун устоди забардасти шеър ва мусикии нодир буда, шеърро оҳангро тавбаъ ва бадоҳатан эҷод мекард. Якчанд муаллифон бо як овоз таъкид кардаанд, ки замоне танҳо Рӯдакӣ тавонист тавассути таъсири овози хуш ва оҳанги мувофиқ (аснои иҷрои наҷиби қасидаи “Бӯи ҷӯи Мӯлиён”) амирро ба амали бозгашт ба ватан водор созад.

Перомуни тавъамии ғазали мазкур бо мусиқӣ андешаҳои муҳаққикон аз ҷумла Э. Г. Браун [10, с.13-15-17], С. Нафисӣ [6, с.212 -213], Муҳаммад Авфӣ [2, с.65], Х. Мирзозода [5, с.271], Аскаралӣ Рачабов [9, с.355], Саидулло Абдуллоев [1, с.710], А. Низомов фикрҳои ҷолиб гуфтаанд. Аксари фикрҳои тақрори ҳамдигар бошанд ҳам, вале саволе дар зехни мо пайдо мешавад, ки чӣ асроре дошт ин оҳанг ва чи авомили хунари дар он истифода гардидаанд, ки ин гуна кудрати мутаассиркунандаи ҳаракатангезро пайдо карданд?

Барои посух додан ба ин суолҳо, пеш аз ҳама, гуфтан ба маврид аст, ки шеър ва мусиқӣ аз ибтидои зуҳури худ бо ҳам тавъам гаштаанд ва дар ҳар даври замон ба ҳам иртиботи ногусастанӣ доштаанд. Худованди ҷаҳонӣ ҳар ду ро барои беҳбудии ҳаёти маънавии инсон ато намудааст, то ки ӯ аз як ҷиҳат, агар дар ботинаш ба воситаи онҳо ҳисси покӣ, меҳру садоқат ба муҳит, ҳаётдустӣ, ҳештаншинӣ, беғашии қалб пайдо намояд, аз сӯи дигар, на фақат дар зиндагӣ мавқеияти худро жарфтар ва волотар дарк намояд, балки он нерӯро тараннум ва васф кунад, ки ӯро офаридааст, халқ кардааст. Дар яке аз ривоятҳо омадааст: “Баъде ки ба амри Худованди таъоло малоик ҷисми одамро аз хок сириштаанд, рӯҳ нахост вориди он гардад, он гоҳ Худованд ҳазрати Ҷабраилро фармуд, ки аз биҳишт асбоби мусиқӣ ба номи Қонуни олам ҳозир кунад. Ҳазрати Ҷабраил ҳангоми ворид шудан ба биҳишт дар роҳ таваққуф намуд ва шеърро дар ситоиши он Бузургвор эҷод намуд ва сонӣ бо асбоби мусиқӣ ва матни шеър пеши Худованд ҳозир шуда, матни шеърро дар ҳузури Худованд қироат мекунад, шеъри мазкур мақбул гардида, амр шуд, ки фариштаҳо ба навозиш шурӯъ намоянд ва Ҷабраил дар навои он суруд хонад. Оҳангу навои сози мусиқӣ чунон ба шӯро шавқ садо дод, ки рӯҳ масти он шуда, бе ягон душворӣ дохили ҷисми аз гил сиришта шуд”.

Албатта, ривоят аз як ҷиҳат, агар тасаввуроти омиёнаи халқро акс намояд, аз ҷиҳати дигар шохиди он аст, ки шеър ва мусиқӣ дар аввали зуҳури инсон бо ҳам қаробат доштаанд. Сониян, ривояти дигаре, ки ин андешаро тақвият медиҳад, он ба замони Сосониён марбут буда, ин ривоят дар аксари осори классикони шеъри тоҷикӣ - форсӣ хеле дақиқ ва пуртаъсир баён гардидаст ва дар он маҳорати хунегарии Борбад тасвир мешавад. Мазмун ва мӯҳтавои он чунин аст: Аҳли дарбори Хусрави Парвиз аз ҷониби худи шоҳ борҳо хушдор гирифта буданд, ки ба аспӣ дӯстдоштаи ӯ - Шабдиз муомилаи нек кунанд, ӯро аз ҳама гуна фалокатҳо эмин доранд. Дарбориён медонистанд, ки мувофиқи ваъдаи шоҳ, касе ки хабари беморӣ ё фавти Шабдизро ба Хусрав нақл кунад, ҳатман бояд ба қатл расонида мешуд. Тахмин меравад, ки Борбад – ромишгари мумтози дарбор пештар ҳам оид ба сифатҳои аспӣ шоҳ таронаҳои мухталиф офарида, онҳоро дар базмҳо тараннум намуда будааст. Аммо он рӯзе, ки Шабдиз ногаҳон бемор шуда, фавт мекунад, он рӯз барои аҳли дарбор ба рӯзи сиёҳ мубаддал мегардад. Ҳеҷ кадоме аз ақрабони шоҳ ҷуръат намекарданд, ки ба гӯши Хусрав ин хабари шумро расонанд ва ниҳоят ба чунин хулоса омаданд, ки ин вазифаро бояд Борбад ва маҳз, бо истифода аз хунари овозхониву навозандагиаш адо намояд. Борбад бо руди хеш ба назди шоҳ ҳозир мешавад ва пас аз адои таомули расмии дарборӣ ба овозхонӣ шурӯъ мекунад. Ӯ сараввал қиссаи аҷоибро дар васфи аспӣ бодпар меҳонад (то даме, ки Хусрав қаноатмандона, “ҳа, ин дар бораи Шабдиз аст”, мегӯяд). Пас аз чанде дар мазмуни суруди Борбад нолаҳои ҳазине пайдо мешаванд ва оҳанги “Асброс” (Сувораҳои имрӯза) бо зарби шикаста навохта мешавад, ки шоҳро ба ҳаяҷон меорад. Ӯ дар ин лаҳза беихтиёр аз Борбад мепурсад: “Магар Шабдиз бемор шудааст”? Борбад бошад ҷавобе нагуфта, ба иҷрои бахши саввуми оҳанг мепардозад, ки дар навоҳои ҷонгудози он ба зарби шикастаи пешин оҳанги тозаи мотамангез илова мегардад, он оҳанг аввал аз суръати на он қадар тез шурӯъ гардида, тадричан ба мақоми суст мубаддал мешавад ва дар хотимаи оҳанг Борбад бо як мизроби танҳо рӯи пардаҳои меҳарошад. Хомӯшии мутлақ ба миён меояд ва дақиқае пас худи Хусрав ба фарёд меояд: “Чӣ, магар Шабдиз мурд”? Борбад бо сари хам рудро сари зонӯ гирифта: “Шоҳам, ин хабарро худи ту маълум кардӣ”- мегӯяд. Дар ривоятҳо чунин омадааст, ки гӯё шоҳ пас аз ин аз гуноҳи ходимони дарбор гузашт кардааст.

Солисан А. Низомов роҷеъ ба таъсири мусиқӣ ба амири Сомонӣ фикрҳои хело ҷолиб гуфтааст, ки овардани онро мо дар ин тадқиқот аз он лиҳоз мавриди муносиб донистем, ки муҳаққик барои дарёфти ҷавоби суолҳои фавқ ба саҳифаҳои яке аз бузургтарин китобҳои олами қадим оид ба мусиқӣ, ба асари Абӯнаصري Форобӣ “Китоб – ал – мусиқӣ ал – кабир” муроҷиат намудааст. “Асноф – ал – алҳон ва ғоётаҳо” (маънӣ ва намудҳои оҳангҳо) се навъ мешаванд – яке барои тарбияи нафс (“мулазза” - лаззатбахш, роҳат бахшидан, фараҳбахшии рӯҳ ва ғ.), дувумӣ (“мухайяла”) барои ривочи тахайюлот, дар тасаввури шунаванда таҷассум кардани ҳолатҳои муайяни зиндагӣ, муҳокии ин ё он амал ва сеюмӣ (“инфиолийя”) алҳоне, ки аз

шунидани онҳо дар ботини шунаванда изтироб ба амал меояд, гӯё рӯҳ ба ҳаракат меояд ва касро ба фаъолият маҷбур месозад (ҳамон намуди машҳури оҳангҳои “инфилия”).

Маълум мешавад, дар мазмуни алҳони инфилия (аз решаи феъли арабии “фаъала” - кор кардан, ҳаракат кардан) мақсади ба изтироб овардану водори ин ё он амалу ҳаракат сохтани шунаванда дар назар дошта шудааст. Худ аз худ маълум аст, ки барои ин гуна оҳангхоро сохтан ва онҳоро ифода кардан чӣ гуна сатҳи баланди хунарӣ, истеъдод ва малакаи олий зарур аст. Бо боварии тамом метавон гуфт “Ушшоқ”-и Рӯдакӣ намунаи олии маҳз ҳамин қабил алҳони инфиолия ба шумор меравад ва далел он аст, ки воқеан Рӯдакӣ ромишгари дараҷаи олий буда, дар мавриди зарурӣ аз омилҳои тавоноии хунари мусиқӣ (аз ҷумла аз назарияву амалияи санъати мақомхонӣ) ба таври мақсаднок истифода бурда тавонистааст. Модоме ки Форобӣ аз хусуси маъмул будани алҳони мазкур маълумот медиҳад ва ба мо маълум аст, ки ӯ ин маълумотро маҳз, аз рӯи вижагиҳои хунари мусиқии Бухоро бардоштааст, пас маълум мешавад, ки Рӯдакӣ низ ҳамчун бузургтарин донишманди мусиқии замонаш аз ин дастовардҳои хунарӣ-эстетикӣ давр бархӯрдор гашта, дар тарғиби он хидмати олиҳимматонаро ба ҷо овардааст. Яъне, маҳз, истифодаи навъи оҳанги “инфиолия” (мусиқӣ ба хогири “водори амал сохтан”), инчунин коркарди он дар мақоми “Ушшоқ” ба Рӯдакӣ имкон доданд, ки бо иҷро намудани танҳо як суруд (бидуни насихату тавалло ё худ сеҳру имдодталабӣ), амиро хеле ба изтироб оварда, ӯро фавран водори ҳаракати бозгашт ба Бухоро намояд.

Аз гуфтаҳои боло маълум мешавад, ки устод Рӯдакӣ аз сирру асрори мусиқии ниёгон ва шеър хеле хуб бархӯрдор будааст. Гарчанде истифодаи шеър ва мусиқӣ қабл аз Рӯдакӣ ҳам мавҷуд буд, аммо қобили қайд аст, ки Рӯдакӣ ҳамчун навозандаи чирадаст, сароянда ва шоири барҷастаи замони хеш дар ҷодаи мусиқӣ ва шеър тағйироте ворид намуд, ки то имрӯз моҳияти худро гум накардааст.

ПАЙНАВИШТ:

1. Абдуллоев, С. Сомониён ва ташаккули адабиёти форсӣ - тоҷикӣ / С. Абдуллоев / Номаи оли Сомон. Маҷмуаи мақолот. Бо кушиши Алӣ Асғари Шердуст-Қаҳрамон Сулаймонӣ. Техрон, 1378. – С. 844.
2. Авфӣ, Муҳаммад. Лубоб -ул- албоб/ Муҳаммад Авфии Бухороӣ: аз рӯи чопи. Э. Браун ва Муҳаммади Қазвинӣ. – Техрон, 1335. – 1085 с.
3. Мирзоев, А. Абу Абдулло Рӯдакӣ / Абдулғани Мирзоев. – Сталинобод: Нашриёти давлатии Тоҷикистон, 1958. – 450 с.
4. Солеҳов, М. Санои Ғазнавӣ ва марҳалаҳои асосии инкишофи назми тасаввуфии форс-тоҷик / М. Солеҳов (рисолаи докторӣ). – Душанбе, 2020. – 950 с.
5. Мирзозода, Х. Таърихи адабиёти тоҷик/ Х. Мирзозода. – Душанбе: “Маориф”, 1987. – 777 с.
6. Нафисӣ, С. Аҳвол ва ашъори Абуабдулло Ҷаъфар ибни Муҳаммад Рӯдакӣ Самарқандӣ / С. Нафисӣ. – Техрон, 1309 шамсӣ. – 877 с.-1 ҷ.
7. Низомов, А. Таърих ва назарияи Шашмақом. / Низомов А. – Душанбе: Ирфон, 2003. – 333с.
8. Низомӣ, А. Шашмақом ва назми форсии тоҷикӣ /А. Низомӣ. – Душанбе: Дониш, 2014. – 450 с.
9. Рачабов, А. Суннат ва навоарӣ дар мусиқии аҳди Сомониён. Номаи оли Сомон. Маҷмуаи мақолот. Бо кушиши Алӣ Асғари Шердуст-Қаҳрамон Сулаймонӣ. – Техрон, 1378. – С. 355.
10. Рӯдакӣ, А. Девон.- Олмотӣ, 2007.-256 с.
11. Brown, Edward A Literary history of Persia. /Edward Brown - vole – 1, - London 1919.
12. Тоҷибоев Ш. Таҷдид ва такмили суннатҳои маснависароӣ дар осори Рӯдакӣ/Ш.Тоҷибоев // Аҳбори Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон. – 2009. – N 3(39). – С. 146-154.

REFERENCES:

1. Abdulloev, S. Samanids and the Formation of Persian-Tajik Literature / S. Abdulloev / Oli Somon`s Letter. Collection of articles. Under the editorship of Ali Asghar Sherdust-Kahramon Sulaymoni. - Tehran, 1378. – 844 p.
2. Awfi, Muhammad. Lubob-ul-albob / Muhammad Awfi Bukhara: according to the publication. E. Brown and Muhammad Qazvini. - Tehran, 1335. – 1085 p.
3. Mirzoev, A. Abu Abdullah Rudaki/ Abdulghani Mirzoev - Stalinabad: Tajik State Publishing-House, 1958. – 450 p.
4. Solehov, Mirzo. Sanoii Ghazanvi and the Main Stages of Development of Persian-Tajik Mystical Poetry / Solehov Mirzo (doctoral dissertation) -Dushanbe - 2020. – 950 p.

5. Mirzozoda Kh. The History of Tajik Literature / Kh. Mirzozoda - Dushanbe: Enlightenment, 1987. – 777 p.
6. Nafisi, S. Abu Abdullah Jafar bini Muhammad Rudaki Samarkandi's Life Depiction and Poetry, / S. Nafisi. – V.1. - Tehran, 1309, - 877 p.
7. Nizomov, A. The History and Theory of Shashmaqom / A. Nizomov Dushanbe: Cognition, 2003. – 333 p.
8. Nizomi, A. Shashmaqom and Tajik-Persian Poetry / Asliddin Nizami. - Dushanbe: Knowledge, 2014. – 450 p.
9. Rajabov, A. Traditions and Innovations in Music of Samanid Dynasty / Askarali Rajabov / Oli Somon's Letter. Collection of articles. Under the editorship of Ali Asghar Sherdust-Kahramon Sulaymoni. - Tehran, 1378. - P. 13-14.
10. Rudaki, A. Devon / A. Rudaki. - Almaty, 2007. – 256 p.
11. Brown, Edward A Literary history of Persia. / Edward Brown – V.1., - London 1919.
12. Tadjibaev, Sh. Rudaki's contribution in the improvement of persian-tajik literature / Sh. Tadjibaev // Bulletin of the Tajik State University of Law, Business and Politics. - 2009. - N 3(39). - P. 146-154.